

Konzeption und wissenschaftliche Leitung

Koncepcja i kierownictwo naukowe

Conception and scientific management:

PD Dr. Michael Niedermeier, Dr. Jana Kittelmann,
Dr. Ingo Pfeifer, Dr. Andrea Thiele

Veranstaltungsort · miejsce spotkania · venue:

Historischer Gasthof „Zum Eichenkranz“,
Alter Wall 99, D-06785 Wörlitz

Bitte melden Sie sich bis zum 30. August an unter

Prosimy o zgłaszanie się do 30 sierpnia na adres
Please register by 30 August at:

dwk@izea.uni-halle.de

Es werden nach Tagen gestaffelte **Tagungsgebühren** erhoben
Opłaty konferencyjne naliczane są w zależności od liczby dni
Conference fees will be charged according to the number of days.

Siehe · zob. · see: www.izea.uni-halle.de

Die Tagung wird als **Hybrid-Veranstaltung** durchgeführt.
Konferencja odbędzie się jako **wydarzenie hybrydowe**.
The conference will be organized as **hybrid event**.

Die Veranstaltung findet unter Berücksichtigung der weiteren
Entwicklung der Corona-Pandemie statt. Die Anzahl der Teilneh-
mer*innen ist begrenzt.

Konferencja jest uzależniona od przebiegu pandemii korona-
wirusa. Liczba uczestników jest ograniczona.

The realisation of the event is subject to potential restrictions
depending on the further development of the Corona pandemic.
The number of participants is limited.

Kontakt und weitere Informationen

Kontakt i informacja

Contact and further information:

Dessau-Wörlitz-Kommission:

Dr. Andrea Thiele

Interdisziplinäres Zentrum für die Erforschung der Europäischen
Aufklärung (IZEA), Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg
Franckeplatz 1, Haus 54, 06110 Halle (Saale)

Tel.: +49 345 55 21772 | andrea.thiele@izea.uni-halle.de

www.izea.uni-halle.de | www.gartenreich.de

In Zusammenarbeit mit · We współpracy z · In cooperation with

PÜCKLER GESELLSCHAFT E.V.
BERLIN

Für die Erhaltung und Erforschung
historischer Gärten

Instytut Zachodni
im. Zygmunta Wojciechowskiego

Gesellschaft der Freunde des Dessau-Wörlitzer Gartenreiches e.V.

Stiftung
Fürst-Pückler-Museum
Park und Schloss Branitz

Muskauer Park Muzakowski

TECHNISCHE
UNIVERSITÄT
DRESDEN

Mit freundlicher Unterstützung von
Z przyjaznym wsparciem ze strony · Kindly supported by

MARTIN-LUTHER-UNIVERSITÄT
HALLE-WITTENBERG

DEUTSCH
POLNISCHE
WISSENSCHAFTS
STIFTUNG

POLSKO
NIEMIECKA
FUNDACJA
NA RZECZ NAUKI

Die Beauftragte der Bundesregierung
für Kultur und Medien

SACHSEN-ANHALT

#moderndenken

Titel · Pierwsza strona · Front Page: Plan des Gartens von Pożóg · Plan of the Garden of Pożóg, aus- w- in: Izabela Czartoryska, Mancherlei Gedanken
über die Art und Weise, Gärten anzulegen · Myśli różne o sposobie zakładania ogrodów
Various thoughts on manner and ways of planting gardens (1808, dt.)
© Herzogin Anna Amalia-Bibliothek, Klassik Stiftung Weimar

Das Gotische Haus zu Wörlitz · Dom Gotycki w Wörlitz · The Gothic House at
Wörlitz, Radierung · rycina · etching, C. Kunz, Dessau 1797
© Kulturstiftung Dessau-Wörlitz, Foto: Peter Däfinger

Die Dessau-Wörlitz-Kommission widmet ihre
diesjährige Jahrestagung, die sie in Koope-
ration mit der Kulturstiftung Dessau-Wörlitz und
der Pückler Gesellschaft für die Erforschung und
Erhaltung historischer Gärten e.V. durchführt, der
Geschichte des Landschaftsgartens in seiner
grenzüberschreitenden Dimension.

Neben genuin gartenkünstlerischen, landschafts-
ästhetischen oder kulturellen Fragestellungen will
die Tagung auch die dynastisch-politischen und
herrschaftlich-genealogischen Motive von Land-
schaftsgestaltungen in Polen, Russland oder dem
Alten Reich in den Blick bekommen. Die garten-
künstlerische Inszenierung der herrschaftlichen
Gärten als Memoriallandschaften eines uralten
angestammten Herkommens des eigenen Adels-
geschlechts oder die Ausgestaltung von neugo-
tischen oder klassizistischen Gartenbauten und
Landsitzen zu paternalistisch-patriotischen oder
nationalen Erinnerungsorten sollen in ihrer je eige-
nen Semantik debattiert werden.

Auf dem internationalen Kolloquium diskutieren
einschlägig ausgewiesene KunsthistorikerInnen

und FachwissenschaftlerInnen mit Gartendenk-
malpflegerInnen aus verschiedenen Landschafts-
gärten Polens und Deutschlands.

Tegoroczną konferencję, organizowaną we
współpracy z Fundacją Kultury Kulturstiftung
Dessau Wörlitz i Towarzystwem im. Księcia Pück-
lera Pückler Gesellschaft für die Erforschung und
Erhaltung historischer Gärten e.V. Komisja Dessau-
Wörlitz poświęca historii ogrodów krajobrazowych
w wymiarze europejskim.

Oprócz zagadnień z dziedziny sztuki ogrodowej,
estetyki krajobrazu i kultury podczas konferencji
omawiane będą kwestie polityczno-dynastyczne
i historyczno-genealogiczne odgrywające istotną
rolę w założeniach ogrodowych w Polsce, Rosji
i Starej Rzeszy. Rozmowy będą dotyczyły również
inscenizacji ogrodów historycznych jako krajobra-
zów świadczących o pradawnym rodowodzie i dzie-
dztwie rodzin szlacheckich jak również aranża-
cji neogotyckich i klasycystycznych budowli ogro-
dowych oraz szlacheckich dworów i rezydencji jako
paternalistyczno-patriotycznych lub narodowych
miejsz pamięci, ich wymowie i znaczeniu.

W konferencji wezmą udział uznani historycy sztuki
i naukowcy oraz konserwatorzy zabytkowych ogro-
dów pracujący w ogrodach krajobrazowych w Pol-
sce i w Niemczech.

The Dessau-Wörlitz Commission dedicates
this year's annual conference, organised in
cooperation with the Kulturstiftung Dessau-Wörlitz
and the Pückler Gesellschaft für die Erforschung
und Erhaltung historischer Gärten e.V., to the his-
tory of the landscape garden in its cross-border
dimensions.

In addition to genuinely garden-artistic, landscape-
aesthetic, and cultural questions, the conference

also wants to take a look at the dynastic-political
and genealogical motifs of landscape designs in
Poland, Russia, or the Old Empire. The conference
will discuss the garden-artistic dramatization of
manorial gardens as memorial landscapes of an
ancient ancestral origin of one's own noble family
or the design of neo-Gothic or Classicist garden
buildings and country estates as paternalistic-pa-
triotic or national places of remembrance in their
respective semantics.

The international colloquium will create a dialogue
of renowned art historians and scholars with garden
monument conservators from various landscape
gardens in Poland and Germany.

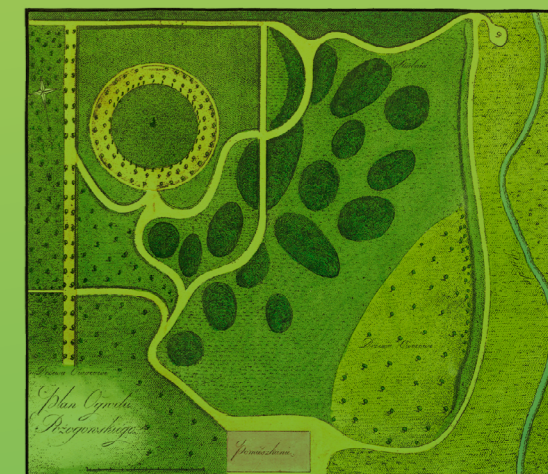
Gotisches Haus zu Putawy · Dom Gotycki w Putawach
The Gothic House at Putawy, Frontispiz, Sammlungs-
katalog · frontyspis, Katalog zbiorów · frontispice,
collection catalogue, 1828
© Herzogin Anna Amalia-Bibliothek, Klassik Stiftung Weimar

JAHRESTAGUNG
DER DESSAU-WÖRLITZ-KOMMISSION
INTERNATIONALE WISSENSCHAFTLICHE KONFERENZ
9.-11. September 2021

Über Gärten im Gespräch

Wechselwirkungen zwischen
Landschaftsgärten
des 18. und frühen 19. Jahrhunderts
in Mittel- und Ostmitteleuropa

SESJA KOMISJI DESSAU-WÖRLITZ
MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA NAUKOWA
9-11 września 2021

Rozmowy o ogrodach

Ogrody krajobrazowe XVIII i początku XIX w.
w Europie Środkowej i Środkowo-Wschodniej

ANNUAL MEETING OF THE DESSAU-WÖRLITZ COMMISSION
INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
9-11 September 2021

In Conversation on Gardens

Interactions Between 18th and Early 19th Century
Landscape Gardens in Central and East-Central Europe

9. September · 9 września · 9 September 2021

13.00 Prof. Dr. Dr. Gunnar Berg,
Dipl.-Ing. Brigitte Mang
Vorsitzende der Dessau-Wörlitz-Kommission · Przewodnicząca Komisji Dessau-Wörlitz · Chair of the Dessau-Wörlitz Commission

Eröffnung und Begrüßung · Otwarcie i Powitanie · Opening and Welcome

13.10 Prof. Dr. Andrzej Przytębski
Botschafter der Republik Polen in der Bundesrepublik Deutschland · Ambasador Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Federalnej Niemiec · Ambassador of the Republic of Poland

Grußwort · Powitanie · Greeting

13.30 Rainer Robra
Staatsminister, Staatskanzlei und Ministerium für Kultur des Landes Sachsen-Anhalt · Minister stanu kraju związkowego Saksonia-Anhalt · State Minister, State Chancellery and Ministry of Culture of the Saxony-Anhalt State

Grußwort · Powitanie · Greeting

13.40 Dr. Justyna Schulz
Direktorin des Institut Zachodni (West-Institut, Poznań) · Dyrektor Instytutu Zachodniego w Poznaniu · Director of the Instytut Zachodni, Poznan

Grußwort · Powitanie · Greeting

13.50 Prof. Dr. Elisabeth Décultot
Geschäftsführende Direktorin des Interdisziplinären Zentrums für die Erforschung der Europäischen Aufklärung · Dyrektor interdyscyplinarnego Centrum Badań Europejskiego Oświecenia · Managing Director of the Interdisciplinary Centre for European Enlightenment Studies (IZEA), Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg

Grußwort · Powitanie · Greeting

14.00 Dr. Leonhard Horowski
(Berlin)
Eröffnungsvortrag · Wykład inauguracyjny
Opening lecture

Deutscher und polnischer Hochadel. Eine Beziehungsgeschichte im Europa der Könige, 1648–1815

Arystokracja polska i niemiecka. Historia wzajemnych stosunków w Europie królów 1648–1815
German and Polish High Nobility. A History of Relations in the Europe of Kings, 1648–1815

15.00 Kaffeepause · przerwa na kawę · Coffee break

Wechselwirkungen: Gärten in Deutschland und Polen

Wzajemne oddziaływania: Ogrody historyczne w Polsce i w Niemczech

Interactions: Gardens in Germany and Poland

15.30 PD Dr. Michael Niedermeier
(Berlin)

Adliges Herkommen und Gartenlandschaften der Erinnerung: Weimar, Wörlitz, Putawy und Arkadia

Szlacheckie pochodzenie i dziedzictwo a krajobrazy pamięci w ogrodach historycznych: Weimar, Wörlitz, Putawy i Arkadia
Noble Heritage and Garden Landscapes of Memory: Weimar, Wörlitz, Putawy and Arkadia

16.15 Dr. Ingo Pfeifer
(Wörlitz · Worlitz)

Osteuropäische Adlige als Besucher des Wörlitzer Gartenreichs

Arystokraci z Europy Wschodniej jako goście ogrodów Dessau-Wörlitz
Eastern European Noblemen as Visitors to the Wörlitz Garden Kingdom

17.00 Kaffeepause · Przerwa na kawę · Coffee break

17.30 Łukasz Przybylak
(Warschau/Wilanów · Warszawa/Wilanów · Warsaw/Wilanów)

Wilanów Park: Die Gärten der sächsisch-polnischen Epoche in Warschau/Warszawa Park w Wilanowie: Ogrody epoki saskiej w Warszawie

Wilanów Park: The Gardens of the Saxon-Polish Era in Warschau/Warszaw

19.00 Empfang · Kolacja · Reception

10. September · 9 września · 10 September 2021

Akteurinnen und Akteure der Gartengestaltung

Wybitne postaci sztuki ogrodowej
Actors in the Field of Garden Design

9.00 Dr. Anna Ananieva
(Tübingen · Tybinga · Tübingen)

Pawlowsk bei St. Petersburg, der Garten Katharinas II., und weitere Landschaftsgärten in Russland

Ogród Katarzyny II w Pawtowsku koło St. Petersburga i inne parki krajobrazowe w Rosji
Pavlovsk near St. Petersburg, the Garden of Catherine II, and Other Landscape Gardens in Russia

9.45 Prof. Dr. Agnieszka Whelan
(Norfolk, USA)

Die Leistung eines Lebens: Fürstin Izabela Czartoryska und der Garten von Putawy

Dzielo życia: Księżna Izabela Czartoryska i ogród w Putawach
The Performance of a Lifetime: Princess Izabela Czartoryska and the Garden of Putawy

10.30 Kaffeepause · Przerwa na kawę · Coffee break

11.00 Dr. Jana Kittelmann
(Halle)

Herrinnen des Terrains. Weibliche Landschaftskunst in Muskau, Sagan und Carolath/Siedlisko Władczynie terenu. Kobieca sztuka ogrodowa w Mużakowie, Żaganiu i Siedlisku
Mistresses of the Terrain. Female Landscape Art in Muskau, Sagan and Carolath/Siedlisko

11.45 Dr. Stefan Körner
(Branitz)

Die schönen Gärten des Fürsten Aloys Liechtenstein in Eisgrub/Lednice (Mähren) und ihre nützlichen Verbindungen
Ogrody Alojzego księcia Liechtensteinu w Lednicach na Morawach i ich powiązania
The Beautiful Gardens of Prince Aloys Liechtenstein in Eisgrub/Lednice (Moravia) and their Useful Connections

12.30 Mittagspause · Przerwa obiadowa · Lunch break

Medien der Vermittlung: Gartenbücher

Przekaz medialny: Traktaty o ogrodach
Mediation media: garden books

14.00 Dipl.-Ing. Katrin Schulze
(München · Monachium · Munich)

Das Gartenbuch der Izabela Czartoryska (1746–1835), ihre Bedeutung für die Gartenkunst und die polnisch-deutschen Beziehungen auf diesem Gebiet

Traktat o ogrodach księżnej Izabeli Czartoryskiej (1746–1835), jego znaczenie dla sztuki ogrodowej i kontakty polsko-niemieckie w tej dziedzinie
The Garden Book of Izabela Czartoryska (1746–1835), its Significance for Garden Art and Polish-German Relations in this Field

14.45 Dipl.-Ing. Michael Keller
(Wörlitz · Worlitz)

Die Gartenbücher der Gärtnerfamilie Schoch, insbesondere Schochs „Versuch einer Anleitung zu Anlegung eines Gartens im englischen Geschmack“

Traktaty o ogrodach autorstwa członków rodziny ogrodników Schoch, w szczególności „Versuch einer Anleitung zu Anlegung eines Gartens im englischen Geschmack“
Johanna Gottlieba Schocha („Poradnik zakładania ogrodów w stylu angielskim“)
The Garden Books of the Gardener Family Schoch, in Particular Schoch’s „Versuch einer Anleitung zu Anlegung eines Gartens im englischen Geschmack“ (Attempt at a Guide to Laying out a Garden in the English Style)

15.30 Kaffeepause · Przerwa na kawę · Coffee break

16.00 Dr. Anna Oleńska
(Warszawa · Warszawa · Warsaw)

Gartenentwürfe von Simon Gottlieb Zug. Zwischen theoretischen Impulsen und individueller Vision
Ogrody projektu Szymona Bogumita Zuga. Między impulsami teoretycznymi a indywidualną wizją
Garden Creations by Simon Gottlieb Zug. Between Theoretic Impulses and the Individual Vision

17.00 **Geführter Rundgang im Wörlitzer Park mit Besuch des Gotischen Hauses**

Zwiedzanie Parku w Wörlitz i Domu Gotyckiego
Guided tour of the Wörlitz Park with a visit to the Gothic House

11. September · 11 września · 11 September 2021

Erinnerungskultur, Kosmopolitismus und Patriotismus in deutschen und polnischen Gärten

Kultura pamięci, kosmopolityzm i patriotyzm w polskich i niemieckich ogrodach historycznych
Memory Culture, Cosmopolitanism and Patriotism in German and Polish Gardens

9.00 Marcin Cyran M.A.
(Pszczyna)

Die Rolle des Landschaftsparks von Pszczyna im Leben der Familie Anhalt-Köthen-Pless

Rola pszczyńskiego parku krajobrazowego w życiu rodziny Anhalt-Köthen-Pless
The Role of the Pszczyna Landscape Park in the Life of the Anhalt-Köthen-Pless Family

9.45 PD Dr. Annette Dorgerloh
(Berlin)

Gotik als patriotischer Stil in frühen Landschaftsgärten

Gotyk jako styl patriotyczny we wczesnych ogrodach krajobrazowych
Gothic as Patriotic Style in Early Landscape Gardens

10.30 Kaffeepause · Przerwa na kawę · Coffee break

11.00 Dr. Heiner Krellig
(Berlin/Venedig · Berlin/Wenecja · Berlin/Venice)

Rousseau-Inseln zwischen Ermenonville und Arkadia als Denkmäler des Natürlichkeits-Kults

Wyspy Rousseau od Ermenonville po Arkadię jako pomniki kultu naturalności
Rousseau Islands between Ermenonville and Arkadia as Monuments of the Cult of Naturalness

Landschaftsgärten in Mittel- und Ostmitteleuropa – Erforschung, Pflege und Erhalt

Ogrody krajobrazowe w Europie Środkowej i Środkowo-Wschodniej – badania, pielęgnacja i konserwacja
Landscape Gardens in Central and East-Central Europe – Research, Maintenance and Preservation

11.45 Dipl.-Ing. Cord Panning
(Bad Muskau)

Schlösser, Gärten, Politik – das Netzwerk der Familie Biron von Kurland in Deutschland, Polen und weiteren europäischen Staaten

Zamki, ogrody, polityka – sieć powiązań kurlandzkiej rodziny książąt Bironów w Niemczech, Polsce i innych krajach europejskich
Castles, Gardens, Politics – the Network of the Biron Family of Courland in Germany, Poland and Other European Countries

12.30 Mittagspause · Przerwa obiadowa · Lunch break

13.30 Dr. Justyna Jaworek, Prof. Dr. Marcus Köhler
(Wroctaw und Dresden · Wrocław i Drezno · Wrocław and Dresden)

Der Fürstensteiner Grund – ein deutsch-polnisches Forschungsprojekt

Książ – polsko-niemiecki projekt naukowy
The Fürstensteiner Grund – a German-Polish Research Project

14.15 Moderation · moderator · Moderation:
Prof. Dr. Hubertus Fischer

Schlussdiskussion und Gründung eines internationalen Arbeitskreises zu Landschaftsgärten in Mittel- und Ostmitteleuropa

Dyskusja podsumowująca i powołanie międzynarodowego zespołu badawczego ds. ogrodów krajobrazowych w Europie Środkowej i Środkowo-Wschodniej
Final discussion and foundation of an international working group on landscape gardens in Central and Eastern Europe

15.00 Ende · Zakończenie · End